RUTS KIRKE

INDVENDIG VEDLIGEHOLDELSE

Ny farvesætning

NIELS-HOLGER LARSEN
OKTOBER 2014

Indledning

I 2012 blev der udarbejdet et forslag til en indvendig vedligeholdelse, der skulle omfatte afrensning af plastmaling på tidligere kalkede vægge og maling af alt træværk, til dels i nye kulører.
Af økonomiske grunde blev projektet del med malerarbejde udsat, idet man ønskede at starte med afrensning af vægge og kalkning, samt maling af det hvide loft.
Dette blev iværksat i efteråret 2014.

Efter nærmere overvejelse ønsker man nu at gennemføre hele projektet med alt malerarbejdet, idet der vil være en gevinst ved at udføre alt arbejdet på en gang, hvor kirken er lukket og forskelligt inventar pakket væk.

Som kirkerummet står i dag, er det et resultat af den store restaurering i 1975-76 efter projekt af arkitekt Rolf Graae, og med dekorationer og farvesætning af kunstnerne Lisbeth Munch-Petersen, Paul Høm og Kirsten Østergård.

Kulørerne er typiske for den tids restaureringer på Bornholm med samme ”team” af arkitekt og kunstnere.

Går man tilbage i tiden til 1886, hvor kirken blev udvidet og fik nyt tårn ved den bornholmske arkitekt Mathias Bidstrup, var kirken mørkere og med dekorerede vægge og vindueslysninger. Det kendes fra et foto o. 1890. – i sort-hvid.
Ved den igangværende afrensning af kirken vægge, er flere af disse dekorationer dukket op, så der nu kan sættes kulører på dekorationerne.

Mathias Bidstrup har være toneangivende fra 1872 og frem til 1909, hvor han farvesatte det nye orgel - angivet på hans egen tegning.

Ad flere gange – i 1936 og i 1976 er kirken blevet lysnet, og der har været ændret kulør på loft, døre og bænke.

Nu ønsker Menighedsrådet det yderligere lysnet.

Det gule skråloft ønskes overmalet med en meget lys grå, sammen med det vandrette loft, og tømmeret i loftet i en lidt mørkere grå.
Bænkerækkerne og prædikestol ønskes ikke ændret, men derimod de mørke brune undervægge, der ønskes i en lysere grå samstemt med prædikestolen.
De mørkegrå døre ønskes ligeledes lysnet, og samstemt med bænkenes kulører.
Pulpiturets gule vægfarver ønskes hvide, som før, og at rækværket atter malet i en lys grå.
Endelig ønskes den mat grønne murbue omkring døre ud til tårnet atter at blive hvidkalket.

Det bliver et lyst og farvemæssigt afdæmpet kirkerum, hvor lys og skygge mere former rummet og snedkerarbejdets profilering, end det blev gjort i 1976.

Restaureringen i 1974-77

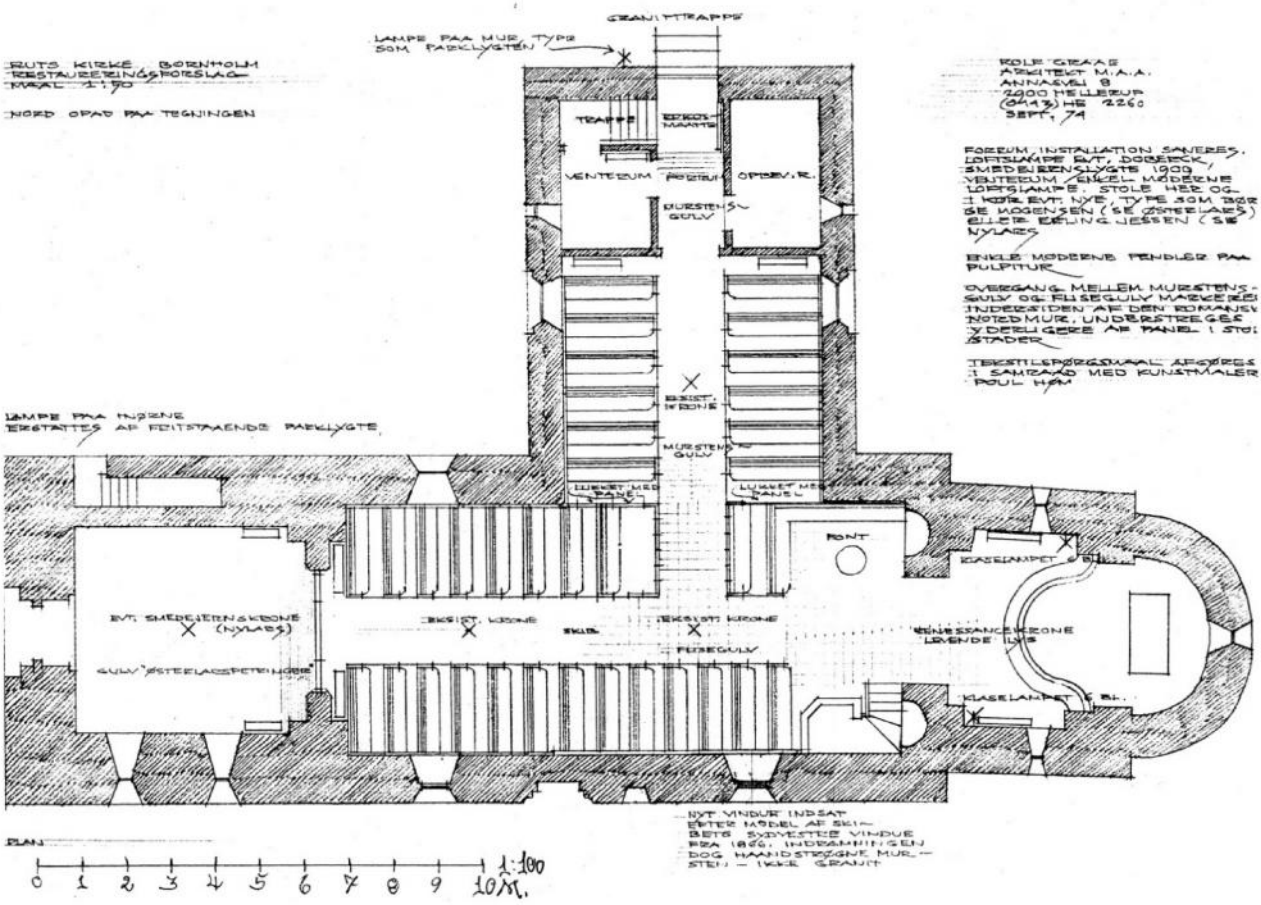

Arkitekt Rolf Graaes restaureringsforslag 1974. Dette blev realiseret, og er stort set som kirken i dag er indrettet – og med uændrede kulører.

Projektet fra begyndelsen af 1970erne var relativt omfattende.
Et mindre vindue afløste et noget større ved prædikestolen. Dette var en egentlig bygningsændring, hvorimod restaureringen hovedsagelig bestod i et nyt alter, flytning af døbefonten supplering af murstensgulvet og en ændret farveholdning, der gjorde kirken lysere.

Kirkerummet står i dag med de farver som blev sat i 1977 af kunstnerparret Lisbeth Munch-Petersen og Paul Høm, samt Kirsten Østergård – i samarbejde med arkitekten Rolf Graae. De havde alle arbejdet med restaureringer og nye farvesætninger i flere bornholmske kirker.

Ønsket ændring - Bemærkninger

De okkergule loft malet i en enkel træimitation står for så vidt smukt til de dæmpede blå bænke, men arkitektonisk bryder det loftets sammenhængende flade, der tidligere havde en fælles kulør, dog væsentlig mørkere.

Den mat grønne bue omkring døren ud til tårnrummet markerer fint det arkitektoniske modstykke til triumfbuen til koret, og det er en gentagelse af den tidligere åbning ud til det gamle tårn, men nu lukket med et dørparti.
Den mørke grå på dørfløjene, omkranset af den mørkere brune, synes at virke meget ”dyster”.

Loftet – det vandrette, det skrå og det lodrette – som er opbygget af kantprofilere brædder, foreslås at blive malet i en meget lys grå.

Hele dørpartiet ønskes ligeledes lysnet samstemt med bænkenes kulører.

I nordfløjen kommer en helt ”fremmed” gul ind i væggen under pulpituret.

Orglet er tegnet af den kendte kirkearkitekt Johannes Exner i 1966. Exner ønskede rækværket åbnet og malet – det var tidligere lukket.

Ønsket ændring - Bemærkninger
Orglet ”forsvinder” i mørke, og det i 1976 afrensede trægelænder virker fremmed i sin karakter, måske tænkt i samspil med orglet, men ikke med resten af kirkerummet.

Også her ønskes kulørerne lysnet til hvid og lys grå.

Kulører på prædikestolen ønskes bevaret.
På fotoet ses i øvrigt hvordan sydvæggens plastmaling mangler kalkens hvide tone, og hvordan overfladsen tiltrækker smuds.

De brune træpaneler på sydvæggen og de males "paneler" på de øvrige vægge ønskes erstattet af en grå, samstemt med de øvrige grå kulører og prædikestolen.

Tilbage i tiden - fra 1886 – mange farveskift

Kirken nuværende størrelse er fra 1886, efter tegninger og beskrivelse af arkitekt Mathias Bidstrup, Rønne. Han havde allerede i 1872 været involveret i det i 1870 planlagte udvidelse med en nordfløj. Den blev først i værksat i 1877.
Små ti år efter besluttede man at nedrive den gamle tårn og våbenhus, udvide kirkeskibet med ca. 3,5 meter og opføre et helt nyt tårn.

Det ældst kendte foto fra kirkens indre, formodes at være taget mellem 1887, hvor dette interiør stammer fra, og 1891, hvor alteret ændres. Bornholms Museum.

Dekorationerne på vægge og lofttømmeret er med stor sandsynlighed påmalet i 1887, da kirken stod færdig med nyt tårn og udvidelse af hovedskibet mod vest.
Det er tidstypisk dekoreret, og før kalkmalerier i korets krydshvælv blev frilagt. Der anes en dekoration på undersiden af buen mellem kor og apsis, og fra et andet foto anes en dekoration på en af ribberne i koret. Loft og tømmer har været rødt med hvide stafferinger.

Triumfvæggen mellem skib og kor er streget op i et kvadermønster, og der er malet en stenstruktur på fladen, formentlig på en grå bund. Der er fremstående mørtelfuger i triumfbuen og buestikkene i sidealternicher.
I vindueslysningerne er skabelonmalede border.

Øverst mellem de lodrette konsolbårne spærstivere anes en frise, som har været malet hele vejen rundt i kirken.
Gavlene til bænkerækkeren er dekoreret med beslagornamentik – ses til venstre i billedet.

Ved adrensningen af plastmalingen oktober 2014 dukkede farverne op. Det har været farverigt!

Borden fra 1887 øverst mellem stiverne har været farvestærk – her noget svækket efter at have være overkalket og igen afrenset for plastmaling oven på kalken – oktober 2014.

I nordfløjen synes lysninger kun at have været forskellig farve striber.

Borden med rosetter løb rundt på alle ydervægge i skib og sidefløj. Her et par meget fint bevarede rosetter. En gul bund og derpå den røde og den blå – sikkert med skabeloner.

Båndet i sydvæggens vinduer – rød kantning om sort, hvid og rød.

Udateret foto – noget uskarpt. Bornholms Museum.
På billedet ses kalkmalerierne, som blev blotlagt i, prædikestolen er sænket – i 1906.
Det er oplyst at kirken blev restaureret i perioden 1905-1909.

Mathias Bidstrup arbejde videre med Rutskirke efter det store projekt i 1886-87. Alter og prædikestol blev bl. a. ændret – og farverne.
De hvide trekanter på undersiden af lofttømmeret er tilsyneladende ændret til mørkere trekanter på en grøn. Prædikestolen er malet hvid, og bænkerækkerens gavle er nymalet.

Det nye orgel, som blev lavet af en Lind i Hasle, blev forsynet med facader, tegnet af Mathias Bidstrup i 1909.

Kalkmalerierne, som man fandt i 1905, er sidenhen restaureret et par gange – senest i 2003.
Dette er en sag for sig, som ikke skal uddybes her.

Ved den seneste afhugning af puds i okt. 2014 er der fundet små spor af kalkmalier på skibets nordvæg tæt op ad triumfbuen. De er fotograferet og vil ikke blive undersøgt nærmere, men gemmes til bedre tider – efter anbefaling fra Nationalmuseet.

1952, Nationalmuseet, Erik Skov.

Loftet har formentlig været grønt – alt i samme farve, dog med lysere konsoller under de lodrette stolper.

Det tidligere hvide trekanter på undersiden af tømmeret er her mørke.

De store kroner pærer er nu vend nedad.

1966. Det gamle orgel. Rækværket er lukket, og væggen ser ud til at være hvid.

1972

1972

Rolf Graae tog nogle fotos i 1972 – her fra en begravelse.

I Graae's notater fremgår det at der var grønne bænke og gavle, døren til tårnet hvid.

Bemærk at de smedede kroner lysarme med elpærer den gang vendte nedad – i dag vender de opad med kertepærer.

Gelænderet til prædikestolen blev ændret i 1958, hvor også døbefonter blev flyttet og krucifikset på alteret atter sænket – det var tidligere hævet.

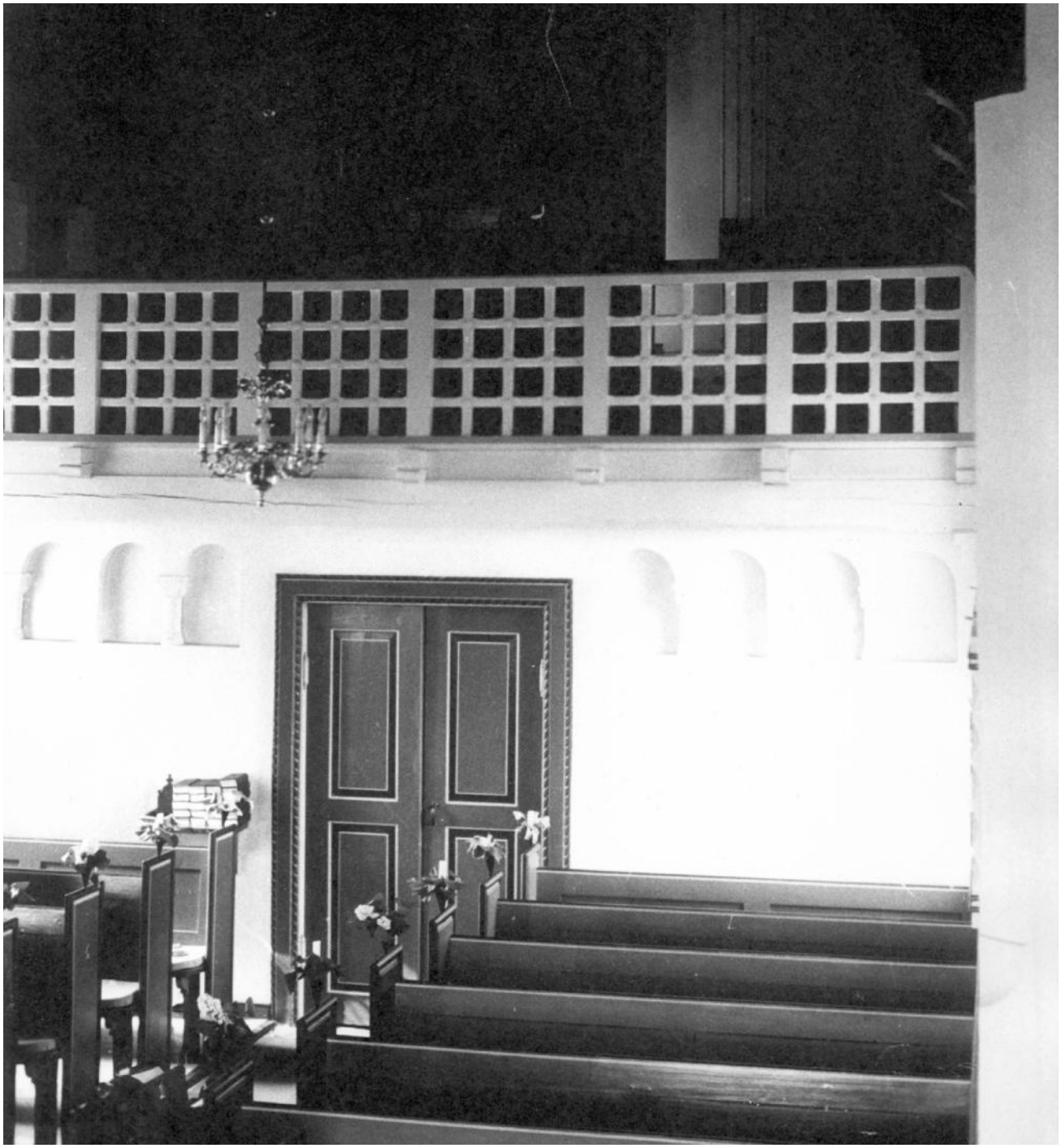

1972.
Efter det nye orgel blev opsat i 1968 blev rækværket ”åbnet”, men stod stadig malet.
Bænkene er mørke grønne og døren stafferet.

Siden 1887 er kirken mere eller mindre omfattende blevet malet i skiftende kulører i 1906-9, 1936 og måske også i 1960-erne.

Niels-Holger Larsen / 19.10.2014

Kilderne til denne redegørelse er:

- Fotos fra Bornholms Museum
- Oplysninger fra Danmarks Kirker 1954, Nationalmuseet, http://danmarkskirker.natmus.dk/uploads/tx_tcchurchsearch/Bornholm_297-325.pdf.
- Tegninger og oplysninger fra kirkens arkiv, især fra restaureringen i begyndelsen af 1970erne, hvorfra der ligger fyldige og gode oplysninger.